

ฝึกยากไว้ ของจริงชดชั้กกว่านี้

ผมติดใจคำพูดของ **คุณอำนวย ภูระหงษ์** ผู้อำนวยการกองความปลอดภัยแรงงาน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน ที่กล่าวระหว่างการสัมมนาเรื่องสิ่งทอกันสามไฟในงาน Safety Thailand (Safety Week) ครั้งที่ 31 เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2560 ที่ผ่านมา โดยตอนหนึ่งท่านกล่าวว่า **“การฝึกซ้อมดับเพลิง และอพยพหนีไฟ ขออย่าทำแบบง่าย พยายามทำสิ่งยาก ๆ เอาไว้ และให้ลองฝึกกันตอนกลางคืน ตอนดึกหรือตอนเช้ามืดบ้าง แทนที่จะทำตอนกลางวัน ๆ อย่างที่ท่านกั้กันอยู่”**

เป็นประเด็นที่น่าสนใจ เพราะท่านบอกว้ไปดูการฝึกซ้อมกับไฟและอพยพหนีไฟตามกฎหมายกำหนดมาหลายที่ ส่วนใหญ่ก็ทำตามแบบฟอร์มที่เคยชินกัน นั่นคือ ทำกันตอนสายๆ หรือบ่ายๆ โดยสร้างสถานการณ์จำลองการเกิดเหตุเพลิงไหม้ มีการพยายามดับไฟตามขั้นตอนก่อนแต่ไม่สามารถดับไฟได้จึงแจ้งหน่วยดับเพลิง ซึ่งมีการส่งหน่วยดับเพลิงเต็มรูปแบบมาดับไฟพร้อมกันนั้นก็สิ่งให้มีการอพยพ เป็นอะไรที่เป็นพื้นฐานและง่ายเกินไปซึ่งไม่จ้จะสอดคล้องกับการเกิดเหตุเพลิงไหม้จริงที่มิได้มาในลักษณะที่เป็นแบบฟอร์มหรือตามรูปแบบที่เรากำหนดขึ้นในการฝึกซ้อม

เพลิงไหม้ของจริงเป็นสิ่งที่น่ากลัวและสร้างความยากลำบากให้กับหน่วยดับเพลิงและเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยที่สุด และมักไม่เกิดในช่วงเวลาที่สบายๆ เท่าไหร่ หากเกิดในช่วงกำลัง

สับสนวุ่นวาย ช่วงค่ำมืดดึกตื่น หรือไม่กั้เข้ามืด ทำให้การตอบโต้และระงับเหตุยากขึ้นไปอีก

ผมเองเคยดูวีดิโอการฝึกซ้อมดับเพลิงของสหรัฐอเมริกา เขายพยายามจำลองสถานการณ์เป็น Worst Case Scenario คือ สร้างเหตุการณ์ไฟไหม้ที่คิดว่าเลวร้ายที่สุดและระงับเหตุได้ยากที่สุด ไม่ใช่แค่มาฉีดน้ำใส่กองไฟเท่าๆ อย่างเดียว ไฟไม่จ้จะกองใหญ่แค่นั้น แต่ถ้ามันหนึ่งและไหม้อยู่ที่เดิม ใช้น้ำฉีดไปมาก ๆ หน่อย เดียวก็ดับไปเอง นักดับเพลิงอาจต้องเมื่อยหน่อย แต่มันไม่ยากลำบากอะไร ที่สำคัญเราจะมิได้เรียนรู้สิ่งใดนอกจากการรับรู้ระดับแรงดันน้ำและระยะการฉีดของหัวฉีดน้ำ

การฝึกดับเพลิงและการซ้อมอพยพที่ดีต้องให้ผู้เข้ารับการฝึกเรียนรู้ถึงความยากลำบาก เพื่อให้สามารถตั้งเอาสติปัญญาทั้งหมดที่มีอยู่ออกมาใช้ในการเอาตัวรอดจากสถานการณ์นั้น โดยเราจะต้องสร้างอุปสรรคเลียนแบบของจริงทั้งในเรื่องเวลาและเงื่อนไขการฝึก เช่น ความมืด ความร้อน ความมรกรุงรัง ของสิ่งกีดขวาง ความสกปรกของพื้นที่ ฯลฯ และจะต้องผ่านไปให้ได้

อย่าลื้มว่า อัคคีภัยมิใช่สิ่งสวยงามและมันมิได้ง่ายแค่ฉีดน้ำดับมันไม่ว้จะฉีดคนเดียวหรือเป็นกลุ่ม ที่สำคัญมันกั้มิได้เกิดในที่สว่างหรือเปิดโล่งตามที่ฝึกซ้อมกัน ตรงกันข้าม อัคคีภัยมักเกิดในตอนมืด เกิดในที่คับแคบหรือเข้าถึงยาก ต้องมีการทุบต้องรื้อเพื่อเปิดทางเข้า บางครั้งเกิดบนที่สูงหรือในที่ปิดทึบ ต้องปีนหรือ

มุดเพื่อเข้าไปดับไฟและช่วยเหลือผู้ประสบเหตุ เราต้องจำลองสถานการณ์ที่ทำให้ดับไฟได้ยากและลำบากที่สุด เพราะไฟไหม้จริงส่วนใหญ่กั้เป็นเช่นนี้ มิใช่เหตุเพลิงไหม้จริงที่โหนดดับได้ อย่างง่ายตายโดยนักดับเพลิงไม่เสี่ยงอะไรเลย

การซ้อมอพยพหนีไฟกั้เหมือนกัน ที่ทำๆกันจ้จะเป็นการประกาศให้คนในอาคารออกมาจากห้องแล้วเดินตามผู้นำอพยพไปตามทางหนีไฟ แล้วออกจากอาคารเพื่อไปรวมตัวที่จุดรวมพลตามที่กำหนดไว้ แต่ในสถานการณ์ไฟไหม้จริงมันไม่่งายขนาดนั้น เพราะทางหนีไฟอาจเต็มไปด้วยควันหนาทึบ มีสิ่งกีดขวางทำให้การอพยพลำช้า รวมทั้งประตูทางออกถูกล็อค ฯลฯ เราจะแก้ไขอย่างไร นั่นคือปัญหาที่มักพบในเหตุการณ์จริงทำให้คนตายมาแล้วมากมาย เราได้จำลองสถานการณ์เหล่านี้เพื่อใช้ในการฝึกซ้อมหรือมิใช่

การฝึกซ้อมอพยพหนีไฟหรือภัยพิบัติอื่น ๆ มิต้องไปมองไกล เอาแค่ญี่ปุ่น ไต้หวัน ฮองกง เกาหลีใต้ โดยเฉพาะญี่ปุ่น ใครคิดว่าอยากจ้จะลองฝึกซ้อมสนุกๆ ต้องร้องจ้ก อยุ่อย่างอุปกรณ์จำลองแผ่นดินไหว เขาเลียนแบบของจริงได้เหมือนมาก ใครเคยขึ้นไปลองจะรู้ เขาทำเป็นห้องฝึกเหมือนห้องในบ้านทั่วไป บอกเราให้มุดใต้โต๊ะจับขาโต๊ะให้แน่น ใต้พื้นห้องนั้นเป็นเครื่องโยกจำลองการเกิดแผ่นดินไหว โยกแรงมาก ๆ จนมันหัวและอยากจ้จะอาเจียนออกมา ครูฝึกบอกว่าของจริงหนักกว่านี้ คือถ้ามิทำให้เหมือนจริง คนจะมิตระหนักถึงอันตราย พุดง่าย ๆ ว่า

จะไม่กลัวนั้นแหละ ดังนั้นการฝึกซ้อมหนีภัยหรือเอาตัวรอดจากภัยพิบัติจะต้องทำหนักๆแรงๆ เอาให้รู้ว่า แผ่นดินไหว ไฟไหม้ ภูเขาไฟระเบิดน่ากลัวขนาดไหน แล้วเราจะเอาตัวรอดออกมาแบบตัวเป็นๆ ได้อย่างไร

การฝึกดับเพลิงและการฝึกซ้อมหนีไฟในญี่ปุ่นหรือในประเทศอุตสาหกรรมอื่นๆ ไม่มีคำว่าทำพอเป็นพิธี แต่พวกเขาจะทำจริงโหดจริง ยิ่งถ้าพวกเขามีประสบการณ์ผ่านเหตุการณ์ไฟไหม้มาหลายครั้งจะจดจำความรุนแรงและโหดร้ายของสถานการณ์มาจำลองให้ผู้รับการฝึกได้สัมผัส เหตุการณ์เสมือนจริงแทบทุกขั้นตอน แต่ก็ไม่ได้เกินเลยจนเป็นอันตรายแต่อย่างใด คือเขารู้ว่าจะจำกัดของคำว่าสถานการณ์จำลองที่เหมือนจริงคืออะไรและอยู่ตรงไหน เขาจะเน้นที่สิ่งเป็นไปได้ซึ่งหนักดับเพลิงและคนทั่วไปควรเรียนรู้และเอาตัวรอดซึ่งขึ้นอยู่กับผู้รับการฝึกจะสามารถรับมือได้แค่ไหน

นักดับเพลิงที่มีประสบการณ์มากๆ เขาจะรู้ว่าเมื่อเกิดเพลิงไหม้ขึ้นจะมีอะไรเกิดขึ้นบ้างแล้วมีวิธีแก้ไขอย่างไร เมื่อเขามาเป็นครูฝึกหรือผู้ควบคุมการฝึก เขาก็จะเอาสิ่งที่ได้ประสบพบเจอมาเน้นและมาจำลองให้ผู้เข้ารับการฝึกได้ฝึกเผชิญเหตุ ทำการดับไฟ กู้ภัย/ช่วยชีวิต และเอาตัวรอดเมื่อเกิดภาวะคับขัน

การฝึกกู้ภัย/ช่วยชีวิตผู้ประสบภัยหรือ นักดับเพลิงด้วยตัวเอง เป็นสิ่งหนึ่งที่ต้องมีการฝึกซ้อมอย่างจริงจัง ต้องสร้างสถานการณ์ให้ยากลำบากที่สุด (เหมือนที่เกิดในเหตุการณ์จริง) ซึ่งส่วนใหญ่ไม่มีในตำราแต่เกิดขึ้นจากจินตนาการของครูฝึกที่เลียนแบบของจริง แต่ฝึกโดยการเข้าไปหาผู้ป่วยออกมาแบบซิวๆ ไม่พอหอรอกครับ ต้องฝึกแบกผู้ป่วยลงบันไดหนีไฟข้างตึกหรือลงจากหน้าต่างโดยใช้เชือกแขวนตัวอย่างทุลักทุเล (วิธีนี้นักดับเพลิงอเมริกันใช้ช่วยเหลือผู้ติดอยู่ในตัวบ้านที่โดนพายุเฮอริเคนเออร์มาถล่มในรัฐฟลอริดา) ในการเคลื่อนย้ายตัวผู้ป่วยออกจากตึกก็ฝึกเคลื่อนย้ายทางช่องบันไดหรือลงทางลาด ทั้งขณะมีไฟส่องสว่างและเมื่อไฟดับทั้งอาคาร เรียกว่า **“ฝึกให้ยากเข้าไว้ ของจริงหนักกว่านี้”**

ดังนั้นผู้อำนวยการกองความปลอดภัยแรงงาน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กล่าวไว้ให้เสียงการฝึกดับไฟ/หนีไฟแบบง่ายๆกันบ้าง ถ้าทำได้โดยไม่อันตราย ควรพยายามฝึกเรื่องยากๆ เข้าไว้ จ้างครูฝึกที่มีประสบการณ์

มาเป็นคนร่างแบนและจำลองสถานการณ์การฝึกซ้อม

ไฟไหม้และภัยพิบัติคือหายนะ ไม่ใช่สิ่งสวยงามแต่อย่างใด ดังนั้นเป้าหมายของการฝึกคือการทดลองเผชิญหน้ากับหายนะ ความทุกข์ ความโศกและความเจ็บปวด เพียงแต่ยังไม่ใช่ของจริง 100% เท่านั้นเอง เป็นแค่การจำลองที่ทำให้เหมือนจริงมากที่สุด แต่คงไม่มีใครทำให้เหมือนของจริงทุกประการ อย่างน้อยเราก็ยังไม่รู้ของจริงที่ยังไม่เกิดขึ้นจะมีลักษณะอย่างไรก็ได้แต่ใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีตมาจำลองเป็นการคาดการณ์บนพื้นฐานของความเป็นจริง

ผู้อำนวยการกองความปลอดภัยแรงงานท่านไม่ได้ระบุนุรอกครับว่าที่ไหนฝึกแบบง่ายกันบ้าง ท่านว่าทั่วๆ ไป ที่ได้ไปตรวจมา ก็เป็นข้อแนะนำที่มีคุณค่าต่อการนำไปปรับปรุงการฝึกดับเพลิงและฝึกซ้อมหนีไฟในสถานประกอบการต่างๆ สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ท่านเน้นก็คืออย่าไปยึดติดกับตำราหรือรูปแบบที่กำหนดขึ้นแล้วใช้ต่อๆ กันมา ให้พิจารณาหารูปแบบการฝึกที่เหมาะสมกับสถานประกอบการของตนเอง โดยพยายามคิดหาสถานการณ์ยากลำบากที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นแล้วจำลองออกมาเพื่อทำการฝึกฝนและฝึกซ้อมทั้งการดับเพลิงและหนีไฟ

การฝึกตอนกลางคืน ตอนเช้าตรู่ ตอนโพล้เพล้ ก็เป็นสถานการณ์ที่น่าสนใจ หรือตอนที่โรงงานมีงานยุ่งที่สุดแล้วจู่ๆ เกิดไฟไหม้หรือสารเคมีรั่วขึ้นมา ลองดูซิว่าจะแก้ปัญหาอย่างไร ทั้งนี้ ต้องไม่ลืมสิ่งสำคัญคือความปลอดภัย ในการฝึกอาจมีบ้างที่เกิดการบาดเจ็บเล็กๆ น้อยๆ แต่ถ้าเรามีวิธีการที่ดี มีผู้ควบคุมที่รอบคอบรวมทั้งมีวินัยในการฝึก เราก็หาความปลอดภัยในการฝึกได้ไม่ยาก

การฝึกดับเพลิงหรือการฝึกหนีไฟ ไม่ใช่กิจกรรมเพื่อความเท่หรือเพื่อความสนุก แต่เป็นสิ่งที่ทำให้มั่นใจได้ว่า เมื่อเกิดเหตุเพลิงไหม้หรือภัยพิบัติอื่นๆ เราสามารถระงับเหตุเอาตัวรอดจากอันตรายที่เกิดขึ้นได้ สำหรับนักดับเพลิง การฝึกดับไฟก็ทำให้เกิดทักษะที่สามารถระงับเหตุได้ทุกรูปแบบไม่ว่าสถานการณ์จะรุนแรงหรือสลบซับซ้อนขนาดไหน สำหรับบุคคลทั่วไปที่อยู่ภายในอาคารหรือสถานประกอบการก็จะได้เรียนรู้ว่าจะหนีภัยออกมาได้อย่างไร ใช้เส้นทางไหนและด้วยวิธีการใด เรียกว่าเป็นการฝึกเพื่อชีวิต (รอด) โดยแท้จริง

การจะให้ผลลัพธ์ที่ดีเมื่อเกิดสถานการณ์จริงได้นั้นขึ้นอยู่กับว่าเราฝึกมาได้ใกล้เคียงกับของจริงที่จะเกิดขึ้นได้มากน้อยแค่ไหน ถ้าฝึกง่ายๆ ลวกๆ ผู้ฝึกไม่ได้เรียนรู้อะไรมากมาย ถ้าของจริงมาแบบโหดก็อาจจะเอาตัวไม่รอด ผู้มีหน้าที่จัดการฝึกต้องคิดถึงประเด็นนี้เป็นพิเศษ ตัวอย่างมีให้เห็นมากมาย ลองเอามาประยุกต์ใช้บ้างก็น่าจะมีประโยชน์ไม่น้อย

ข้อเขียนนี้ไม่มีเจตนาตำหนิหน่วยงานของสถานประกอบการใดทั้งสิ้น เพียงแต่เสนอแนะแนวทางการฝึกดับเพลิงและฝึกซ้อมหนีไฟที่น่าจะให้เห็นผลสัมฤทธิ์ในการเผชิญเหตุในสถานการณ์จริงดีกว่า...ใครฝึกยากอยู่แล้ว ขุนหัวโป่งให้ครับ!